

Nedávno vyšel v nakladatelství Ivo Železný Lexikon magie (viz MS č. 14), kniha, která podává podrobný a ucelený hermetický obraz světa. Co to je? Čtěte dál.

Její autorem je docent Univerzity Karlovy, psycholog MILAN NAKONEČNÝ. Kdo to je? Čtěte dál. V jeho Základech psychologie osobnosti slovo magie nenajdeme, a i ty obory psychologie, které k ní mají blízko (například Jungova analytická psychologie), odbývá na několika rádcích, protože nejsou „obecněji přijímány pro nedostatek objektivní evidence“. Ale: v eseji **Esoterní dimenze lidské spirituality** (sborník **Člověk ve světě magie**, 1992) pojednává právě o transpersonální a esoterní psychologii. Mimo jiné tu klade takřka kacířskou otázku: „Je přežití člověka v daných společenských, resp. ekologických poměrech vůbec zásadním aspektem jeho vývoje, anebo smysl jeho života vystupuje v širších souvislostech a poukazuje spíše k transcendentním cílům?“
Tak jak to je?!

● PAVEL MANDYS
FOTO: MIROSLAV ZAJÍC

ROZHOVOR PRO ZASVĚCENÉ

Psychologie i magie zkoumají sice v podstatě to samé (psychiku slovy psychologie, duši slovy magie), ale protikladným způsobem. Vy se zabýváte obojím. Jak to jde dohromady?

Magie chápe psychiku mnohem šířeji než ortodoxní empirická psychologie. To, co jsem dosud publikoval o magii, naznačuje, že určitý aspekt magie je v podstatě metapsy-

chologie. Takže naopak právě esoterismus a zejména pak metapsychologicky pojatá magie a některé směry psychologie (například Jungova analytická psychologie nebo transpersonální psychologie) od sebe nemají až tak daleko.

Ale vy vyučujete právě klasickou obecnou psychologii, sociální psychologii

organizace atd. To jsou obory, které s Jungem ani s transpersonální psychologií nemají nic společného.

Já vám uvedu příklad: Gustav Theodor Fechtner se zabýval psychofyzikou, tj. velice exaktně pojatou psychologií, zkoumal vztah mezi fyzikálními podněty a tzv. počitky. Kromě toho ale také napsal spisy o andělech nebo o posmrtném životě. Takže já

myslím, že se to nevyklučuje. Navíc psychologové by měli mít podstatně širší zájmy, než jen o svůj obor.

Jste tedy nejprve psychologem a pak teprve hermetikem?

Psychologie mě bavila, proto jsem ji také studoval. Živím se s ní už hezky dlouho, takže se pokládám především za psychologa profesionála.

DOC. PHDR. MILAN NAKONEČNÝ (1932) studoval na Vysoké škole pedagogické pedagogiku a psychologii a na Filozofické fakultě UK klinickou psychologii. Dnes působí jako vedoucí katedry pedagogiky a psychologie na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a vedoucí katedry andragogiky a personálního řízení na FF UK v Praze. Od roku 1989 do 1993 byl předsedou Společnosti hermetiků Univerzalia. Publikoval: Základní otázky psychologie (1967), Sociální psychologie (1970), Malá encyklopedie současné psychologie (1974 s F. Hyhlíkem), po roce 1989 Martinismus, Pracovní motivace a její řízení, Základy psychologie osobnosti, Lexikon magie. Samizdatem vydaný Novodobý český hermetismus nyní připravuje k oficiálnímu vydání, v tisku je též Lexikon psychologie a Průvodce dějinami psychologie. M. N. je také autorem řady publicistických statí a esejů na politická a esoterická témata, článků a knižních recenzí v Literárních novinách, v Tvaru a jiných časopisech.

A kromě hermetismu mě zajímají ještě jiné věci: například moderní literatura a politika.

Snažíte se do psychologických prací zařadit prvky z magie?

Ne. Já to striktně odděluji - jde o úplně jiné úrovně. Jako se má přísně rozlišovat filozofie a věda, tak já přísně rozlišuji mezi psychologií empirickou a touto metapsychologií.

A psychologii do magie zařadit lze?

Ani to podle mě nejde. O překlenutí mostu mezi empirickou psychologií a esoterními psychologiemi se snaží transpersonální psychologie, ale podle mě to nemá smysl. Za prvé tam jde o různé věci a za druhé o různé metody. Takže pokoušet se poznatky z empirické psychologie aplikovat na vysvětlení okultních fenoménů nemůže mít úspěch. To je jako aplikovat neurofyzilogii na výklad všech psychických fenoménů. Esoterní systé-

my si vytvořily vlastní esoterní psychologie, na jejichž popsání nástroje empirické psychologie nestačí.

Takže zatímco přední představitel transpersonální psychologie Stanislav Grof zkoumá stavy po požití LSD nebo šamanské rituály, vy jste se okultismem nikdy nezabýval?

Transpersonální psychologie sama není jednotná. Někteří tvrdí, že zážitky, k nimž se pomocí LSD dospívá, nelze vůbec verbalizovat, jiní věří, že by to šlo s empirickou psychologií sblížit. Podle mě ne. Některými okultními fenomény se však zabývala již klasická parapsychologie. Já jsem se okultismu samozřejmě věnoval, ale nechtěl bych o tom hovořit.

Vy se magií a okultismem zabýváte už několik desítek let. Jak jste se k tomu v socialistickém Československu vůbec dostal?

Než jsem se dostal k hermetismu, prodělal jsem dost složitý duchovní

vývoj, nejprve mě jistá příhoda vehnala do náruče spiritismu ještě jako studenta. Pak jsem díky určitému zklamání, ale hlavně díky setkání s těmi správnými lidmi zakotvil v hermetismu. V padesátých letech mi zájem o hermetické vědy přivedil kuriózní problém: zabavili mi zahraniční astrologické tabulky, protože se domnívali, že jde o špionážní šifru. Nakonec se mi podařilo najít stejné tabulky v hvězdářské ročence, takže jsem vyvázl.

Byl jste někdy členem tajných hermetických společenství?

To je otázka, na kterou bych neměl odpovědět. Pokud je nějaká společnost tajná, nemělo by se o ní mluvit na veřejnosti. Mohu říci, že nebyl.

Existují u nás takové společnosti dodnes?

Samozřejmě, existují prakticky všude ve světě.

Vy jste měl sice úzký kontakt s hermetickými společnostmi, ovšem celkově o tomto tématu u nás před listopadem mnoho literatury nebylo. Jak jste vůbec Lexikon magie dával dohromady?

Když mě po invazi vyhodili z fakulty, věnoval jsem se hodně esoterismu. Takže od sedmdesátých let až do roku 1990 jsem se k jednotlivým heslům průběžně vracel. Vycházel jsem hlavně z původních, velmi starých pramenů, které jsou velice vzácné, avšak nacházejí se u nás. Pak jsem měl dost štěstí, že jsem dostával literaturu ze zahraničí a kupodivu až na malé výjimky nebyla zabavována.

Čerpal jste také z některých knih, které nejsou nehermetikům vůbec dostupné?

Ano.

Po roce 1990 vyšlo mnoho knih, které se zabývají stejným tématem. Opravil nebo změnil byste dnes něco v Lexikonu?

Z věcného hlediska bych zásadně nic neměnil, jen doplnil. Například k alchymii bych přidal něco o spirituální alchymii, rozšířil bych hesla hermetismus, smaragdová deska, uvedl bych něco k fatimskému zjevení...

Společnosti, které se dříve magií zabývaly, své poznatky bedlivě střežily. Nebojíte se, že když je teď zveřejníte, že je dáte všanc davu „nemoudrých“, který je může snadno zneužít?

Čeho bych se mohl obávat, je to, že se někdo, inspirovaný mou knihou, začne pokoušet o praktikování magie. To už ovšem záleží na samotném čtenáři, kniha sama žádný návod k praktické magii nepodává, spíš by měla inspirovat k zamyšlení.

Nezdá se vám, že nekontrolovatelným přívalem samozvané „okultní“ nebo „hermetické“ literatury je celé vaše téma nebezpečně zbanalizováno?

Banalizace je hrozba, která visí vlastně nad vším. Skutečné esoterní společnosti však své poznatky nepublikují nikdy. Esoterní společnosti, které se u nás objevily (a některé dokonce inzerují v novinách), jsou pouze pseudoesoterní, založené na komerčním základě, a prezentují věci, které jsou naprosto nepoužitelné, které více slibují, než dávají. Lidé ze zájmu a z hladu - padesát let tu o ničem podobném nebylo ani slyšet - tomuto vyděračství bohužel lehce podléhají. To, co má zůstat skryto, skryto skutečně je. Některé společnosti jsou vysoce esoterní, některé relativně otevřené, jiné otevřené úplně. O esoterním řádu se jen tuší, že existuje, a nic se z něj ven nedostane, i když historie zná i výjimky: řád Orientálního templu nebo anglický Golden Dawn. Ovšem takové řídké průrníky nemohou způsobit žádné nebezpečí.

Znamená to, že i vy jste některé hermetické poznatky zamlčel?

Žádné třesuté tajemství v Lexikonu obsaženo není. Kdybych to ale nějak zdůrazňoval, mohl bych se dostat do pózy nějakého nad věcí stojícího zasvěcence - to bych nerad, protože jim nejsem. Studoval jsem to spíš jako kulturněhistorický fenomén.

Jak se může člověk s upřímným zájmem o esoteriku onomu falešnému esoterismu bránit?

Dost těžko. Mnohé takové společnosti postupují velmi rafinovaně, mnohé mají povahu kvazináboženských sekt. Čelit se tomu dá pouze systematickou osvětovou činností. Bohužel platí také to, že zájem je spíš o autoru a díla druhořadá, než o skutečně hodnotné práce. Většinou jde o literaturu plnou nakupených frází, které vůbec nic neříkají.

Nebojíte se, že se kvůli tomu ty společnosti, které se po listopadu otevřely veřejnosti, opět stáhnou do sebe?

Ony byly v podstatě vždy veřejné. Nyní budou procházet krizemi, některé se rozpadnou, vzniknou nové, budou se podobat jakékoli lidské organizaci. I do nich můžou proniknout živly, jimž jde jen o vlastní prospěch. Zájem o esoteriku ještě nikoho nekvalifikuje k mravní ušlechtilosti.

Zároveň s vlnou zájmu o esoteriku se začíná zvedat odpor vědecké veřejnosti vůči všemu, co s ní souvisí. Vehe mentně proti ní bojuje například populární astrofyzik Grygar, který se bojí „příklonu lidí k iracionalitě a k pavědám“.

V jistém smyslu má pravdu, protože pavěd je mnohem víc než opravdového esoterního vědění, například celé hnutí New Age, jehož smyslem bylo obohatit vědu o jiné možné aspekty a inspirovat ji určitými esoterními systémy, bylo obchodně zneužito. To, co se teď kolem New Age děje, to je

SLOVNÍČEK PRO NEZASVĚCENÉ
(všechny pojmy jsou naznačeny jen rámcově, v jejich obecném vymezení není jednota, jejich význam se často překrývá. Pro podrobnější informaci o nich doporučujeme Lexikon magie)

ALCHYMIE - tajná nauka o proměně hmot, jejímž praktikováním alchymista dosáhne i vlastní duchovní proměny. Usiluje o dosažení „zlata“ hmotného a symbolického duchovního.

ANALYTICKÁ PSYCHOLOGIE - systém vypracovaný C. G. Jungem, charakterizovaný důrazem na „porozumění hlubinám i vrcholům psychické přirozenosti člověka“.

Podstatné je učení o kolektivním nevědomí společenských skupin, národů i lidstva, které se projevuje ve vrozených psychických strukturách - archetypech. Ty jsou vyjadřovány náboženskou, uměleckou nebo snovou symbolikou.

ESOTERISMUS - úsilí i metoda odhalování skrytého (vnitřního) smyslu věcí a jevů, což se současně děje nekonvenčními prostředky. Ve zpopularizovaném významu zahrnuje také okultismus a náboženskou mystiku.

FATIMSKÉ ZJEVENÍ - události s náboženským charakterem v portugalském městě Fatima, záhadnější obdoba známých zjevení v Medžugorji.

HERMETISMUS - esoterní učení, které vzniklo ve vysoce uzavřených společnostech. Byli s ním seznamováni pouze vybraní jedinci, kteří prošli zasvěcovacím rituálem.

MAGIE - praktická i teoretická věda, která „začíná tam, kde končí fyzika“.

NEW AGE (NOVÝ VĚK) - vědecké hnutí, které chce vědu a život obohatit o mystiku a okultismus. Vzniklo počátkem osmdesátých let. Hl. osobnosti: fyzik F. Capra, „antipsychiatr“ R. Laing, psychiatr S. Grof, biolog R. Sheldrake. Dnes rozšířeno i mezi laickou veřejností, kde označuje skupiny, které se snaží o dosažení duchovní vyrovnanosti bez použití náboženských dogmat (i když mají často velmi podobný charakter).

OKULTISMUS - souborný název pro oblast nadpřirozených, tj. vědou dosud nevysvětlitelných jevů, které byly studovány tajnými vědmi. Zahrnuje astrologii, alchymii a magii, ale také např. spiritismus.

PARAPSYCHOLOGIE - vědní obor, který zkoumá jevy psychické povahy stojící dosud mimo obor konvenční psychologie a nevysvětlitelné jejími dosavadními poznatky.

SMARAGDOVÁ DESKA - legendární tabulka ze zeleného skla, na níž jsou vyryty základní teze hermetismu, údajně je dílem staroegyptského boha Thovta (řecky Hermes Trismegistos - odtud slovo hermetismus).

TRANSPERSONÁLNÍ PSYCHOLOGIE - zkoumá zážitky změněných neobvyklých stavů vědomí, vychází z konceptu rozšířeného vědomí, které překračuje hranice empiricky pojatého já, prostoru a času.

Jestli se utváří nevím, ale rozhodně znám odborníky, kteří zastávají v této věci kritické stanovisko. Jistá polemika probíhá na stránkách časopisu Vesmír, ale nějaký kolektivní projev odporu jsem zatím nezaznamenal.

Příznivci New Age i většina dalších, kteří usilují o „duchovní obrodu“, se obracejí k východním náboženstvím.

nímu, než k východnímu, i když je dnes rozšířenější. Jan Kefer ve své knize Syntetická magie přesně formuloval dost podstatné rozdíly. Východní esoterismus je přizpůsoben jiné rasě než naší. Mnoho lidí jej obdivuje, ale jen málo je schopno ho praktikovat prostě proto, že je naší mentalitě cizí. Příkladně: východní esoterismus je velmi individualistický, řekl bych téměř egocentrický, až je v něm popřeno přirozené postavení člověka ve světě. Zatímco ten západní v souladu s křesťanstvím učí, že pro sebe udělám ne víc tím, že se obětuji pro jiné.

Vy v Lexikonu kromě hesel z východního esoterismu uvádíte příklady afrických šamanských rituálů, citujete z Castanedovy knihy Učení dona Juana, která pojednává o tajném učení mexických Indiánů. Myslíte, že všechny tyto zkušenosti z různých koutů světa můžou být zobecněny do nějaké univerzální filozofie?

Všechny tyto metody směřují k jedné věci - k dosažení rozšířeného vědomí a jeho prostřednictvím k reintegraci graci osobnosti. Jistě je možné hledat společné a takové pokusy se také dějí. Třeba intergální jóga, v níž se Šrí Aurobindo pokoušel o integraci jógy křesťanskou cestou, Japonec Suzuki vypracoval srovnávací studie o křesťanském a východním mysticismu. Ale o brzké syntéze pochybuji.

Castaneda popisuje, jak ho indiánský čaroděj při zasvěcování nutil zapomenout na své dosavadní zkušenosti. Vede k oné reintegraci cesta skrze hluboké ponoření se do jediné tradice spíše než skládání trasy stylem „od každé tanečnice“?

On po něm chtěl, aby se oprostil od navyknutých schémat běžného myšlení. Interpretoval bych to asi takto: člověk žije ve dvou dimenzích v dimenzi praktického života, v ní tato schémata potřebuje - musí pracovat, komunikovat s lidmi, muset respektovat konvence společnosti v níž se pohybuje. A pak je tu dimenze transempirická, a tam už je používat nemůže: tam jde o jiné cíle.

Znamená to, že i vy psychologii používáte praktický život a magii transempirickou dimenzi?

V podstatě ano, i když transempirickou dimenzi lze popsat velmi těžko a není vyjadřována jen jazykem magie. Přednáším sociální psychologii organizace, což je zjednodušeně řečeno aplikace psychologie na manažerskou praxi. Snažím se své studenty připravit pro obor, který budou dělat v rámci skutečnosti, v níž žijí oběma nohama. Co se týče druhé dimenze, to je otázka osobního rozhodnutí - kdo se pro ni rozhodne ten si musí hledat svoji cestu. V tom je ostatně jeden z určujících prvků západního esoterismu: vždy pamatuj si i na život na této zemi. ■

opravdu děsné, už jsem o tom psal do časopisu Gemma a připravuji k tomu další kritickou práci. Všechny nahrávky „kosmické hudby“, taoistické kuchařky, knihy plné nesmyslných pojmů jako „transcendentální sex“, to je naprostý nesmysl. Markantní je to třeba na Tantře, což je svérázný indický esoterní systém, který vychází z toho, že rituální sakrálně pojatá erotika se může stát pramenem rozšířeného vědomí. Soustavnou popularizací se z ní vyvinul kuriózní sexuální tělocvik. Obecně jde o věčné střetávání názorů, kterému nelze zabránit. Na jedné straně věda, vědeckost, která se domnívá, že jedinou skutečností je to, co vnímáme a registrujeme pomocí fyzikálních aparatur, a jedinou metodou je striktně vědecká empirie matematicky formalizovaná, a na druhé straně lidé, kteří o jejím smyslu pochybují. Těch, myslím, přibývá, protože tento scientismus prošel krizí už dávno a byla to ve dvacátých letech právě fyzika, která ji přivedila. Nedávno jsem vedl polemiku s jedním neurofyziologem, který prohlásil, že svět, který zná, mu úplně stačí. A pak jsou lidé, kterým to nestačí. Když věda stanoví hranici, za kterou už nic není nebo je to odkázáno do říše iluzí, považují to za aroganci. Už svatý Augustin řekl, že nadpřirozené není v rozporu s přírodou, ale s tím, co o přírodě víme.

Máte vy osobně nějaké problémy s tím, že se veřejně zajímáte o „nevědecké“ fenomény? Pociťujete, že by vám to někdo zazlival nebo vám dokonce kladl překážky v práci?

Mě nezajímají žádné pověry a nesnažím se je vydávat za fakta a mnohokrát jsem to už dal najevo. Pokud někomu vadí, že jsem byl předsedou společnosti čs. hermetiků Univerzalia, tak s tím nemohu nic dělat. Za starého režimu na mě přišlo udání, že obhajuji parapsychologii, ale to bylo poplatné režimu. Pokud by se to stalo dnes - a dosud jsem se s ničím podobným po roce 1990 nesetkal - vykládal bych si to jako projev osobního nepřátelství a zásadní ignorance. Ostatně: nyní často čistotu vědy strážejí lidé, kteří kdysi velmi ochotně sloužili totalitní ideologii.

Proč jste na svou funkci v Univerzalii rezignoval?

Vyskytli se tam lidé, kteří se z Univerzalie rozhodli udělat dojnou krávu. Byla to chudá společnost, která žila z obětavosti a příspěvků svých členů. Já se nemohl dívat na to, jak si někteří lidé nechávají platit za nic. Když pak byly nové volby, rozhodl jsem se už nekandidovat.

Pozorujete, jestli se u nás už začíná vytvářet vědecká opozice, proti onomu (slovy transpersonální společnosti) newtonsko-descartovskému paradigmatu, tedy proti úzké racionalitě?